

národní
úložiště
šedé
literatury

Metodika pro uchování, exploataci a zpřístupnění obsahu historických divadelních cedulí

Trávníčková, Markéta; Jakubcová, Alena; Frouz, Jan; Musílková, Kateřina; Ohlidalová, Martina; Vanča, Kryštof; Štěpán, Václav
2019

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-410265>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 24.04.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

Průvodní zpráva

k Metodice pro uchování, exploataci a zpřístupnění obsahu historických divadelních cedulí

projekt NAKI II Cesta k divadlu. Vývoj metodiky a specifických nástrojů pro uchování, exploataci a zpřístupnění historických divadelních cedulí se zvláštním zřetelem ke sbírkovým fondům Národního muzea v Praze a Moravského zemského muzea v Brně.

Identifikační kód projektu: **DG16P02B008**

Großes neues vaterländisches Gemälde.

ABONNEMENT SUSPENDU.

Mit hoher Präsidial = Bewilligung
wird heute Donnerstag den 8. Jänner 1846
unter der Direktion des Joseph Siege
zum Vortheile der Elisabeth Siege,
zum erstenmale aufgeführt:

P r e m y s l,
der Mann am eisernen Tisch im Dorfe Staditz,
oder:
Die Wahl des ersten böhmischen Herzogs.

Großes neues vaterländisches Gemälde der Vorzeit in 5 Abtheilungen, getreu nach der wahren
Geschichte bearbeitet von Komarek.

4. Abtheilung: Die Wahl der Libuffa. 2. Abtheilung: Libuffa in Staditz. 3. Ab-
theilung: Simon, der Mann mit dem Eber. 4. Abtheilung: Das Urtheil der
Libuffa. 5. Abtheilung: Der Mann am eisernen Tisch und Libuffas Schimmel.

Personen:

Libuffa, die Weife,	} — — — — — Schwestern und Töchter des weisen Krok	} — — — — — Dlle. F. Siege. Mad. Treu.
Kassa, die Heilende,		
Letka, die Oberprieesterinn,		Mad. Utler.
Předslaw,		Siege, Dir.
Milowet,	} — — — — — Wladiken von Böhmeim	Herr Joh. Siege.
Stjrad,		Herr Utler.
Damoslaw,		Herr Kälbel.
Rozhon,		Herr Ettrich.
Přemysl,		Herr Höller.
Simon,	} — — — — — Bemannen	Herr Ignaz Siege.
Debron,		Herr Treu.
Wlaska,	} — — — — — Dienerrinnen der Libuffa	Dlle. R. Siege.
Stretka,		Mad. Siege.
Ein Knecht des Přemysl		Herr Helfer.

Wladiken. Bemannen. Dienerrinnen.

Die Handlung geht zu Anfang des achten Jahrhunderts vor, und spielt abwechselnd in Pfarz, dem
Sitze der Libuffa, in Kuchel in der Nähe desselben und in dem Dorfe Staditz.

Hohle! Gnädige! Verehrungswürdige!

Um Dero gnädige Gegenwart und Unterstützung bittet
Dero
ergebenste
Elise Siege.

Anmerkung. Bei Beibehaltung der Sperrstunde wird gebethen, andere Billets bis längstens 3 Uhr
Nachmittags zu lösen.

Anfang um 7 Uhr. — Ende um 9 Uhr.

I. Cíl metodiky

Metodika vznikla v rámci projektu programu NAKI II *Cesta k divadlu. Vývoj metodiky a specifických nástrojů pro uchování, exploataci a zpřístupnění historických divadelních cedulí se zvláštním zřetelem ke sbírkovým fondům Národního muzea v Praze a Moravského zemského muzea v Brně*, realizovaného v letech 2016–2020 konsorciem tří institucí – Národního muzea (příjemce koordinátor), Institutu umění – Divadelního ústavu (příjemce) a Moravského zemského muzea (příjemce).

Předmětem řešení projektu byl aplikovaný výzkum v oboru AL – Umění, architektura, kulturní dědictví.

Cíle projektu jsou v souladu s globálním cílem programu č. 2: Kulturní dědictví a specifickým cílem č. 2.1 Výzkum a jeho uplatnění – kulturní dědictví a území s historickými hodnotami.

Cílem metodiky je přesný popis nástrojů pro uchování historických divadelních cedulí a postupů, jak kriticky zpracovat jejich obsah, který patří k nejpřínosnějším zdrojům informací o dějinách divadla. Ambicí je podat komplexní, konkrétní, příklady podložený návod, jak cedule digitalizovat, restaurovat, uchovávat a jak jejich údaje využít jako základ teatrologického výzkumu.

II. Vlastní popis metodiky

Metodika vychází z práce s konkrétními sbírkovými fondy Divadelního oddělení Národního muzea a Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea, které jsou v České republice nejbohatší a nejucelenější. Postupy se však dají použít pro jakoukoli instituci (divadla, archivy, muzea, popř. soukromé sbírky), ve které se tento typ pramenů vyskytuje.

Metodika je ve všech svých částech ověřena na konkrétní badatelské činnosti a nabízí kromě popisu pracovních postupů ilustrace na obrazových i textových příkladech. Ty se většinou týkají období 19. století, nejen z toho důvodu, že na něm byla metodika zkoušena, ale především proto, že excerpce cedulí z 19. století je z mnoha důvodů nejobtížnější. Jejich tvůrci nepovažovali za nutné dbát na důsledné a přesné zachycení jmen ani názvů, vše je proto daleko víc třeba prověřovat a doplňovat. V případě cedulí 20. století již heuristická práce není tak složitá.

Zájemcům o připojení se k projektu uchování a exploatace divadelních cedulí nabízíme kromě detailně popsanych pracovních postupů také několik výstupů k přímému použití. V prvé řadě jsou to elektronické formuláře svodných karet inscenací jako pomůcky pro tvorbu soupisů repertoáru. Dále sumu ověřených podob jmen tvůrců a inscenátorů divadelních her, určených na základě konfrontace dostupné české i zahraniční literatury. Stanovenými tvary jmen je již naplněna databáze Elektronický divadelní archiv, proto metodika neobsahuje jejich soupis, jen v příloze je ilustrován způsob jejich určení. Stejně tak databáze obsahuje v této době přes dva tisíce titulů divadelních her, k nimž je možné přiřazovat inscenace. Způsob přidávání dalších záznamů je popsán v podrobném uživatelském manuálu k databázi.

Předložená metodika má šest částí: Vedle odkazu na výzkumnou aktivitu a návrhu případných uživatelů podrobně popisuje jednotlivé fáze práce s divadelní cedulí (digitalizační workflow od skenování po tvorbu metadat, restaurování, exploataci údajů z cedulí a jejich prověřování a

doplňování za pomoci odborné literatury a plnění specializované databáze Elektronický divadelní archiv). Připojen je problematiku shrnující závěr a soupis použité literatury. Přílohy jsou manuál pro tvorbu svodných karet inscenací jako hlavní pomůcky při tvorbě soupisů repertoáru, manuál pro editování databáze, popis uživatelského prostředí databáze, ukázka ze soupisu tvůrců divadelních her a ukázky z mapy výskytu divadelních cedulí v Čechách a na Moravě,.

III. Novost postupů metodiky a srovnání s dosavadními postupy

Vývoj metodiky pro uchování, exploataci a zpřístupnění obsahu divadelních cedulí nebyl v této podobě dosud řešen. Jejich systematické zpracování je komplikováno faktem, že jsou roztroušeny ve fondech desítek institucí. Částečně lze navazovat na některé starší, dílčí projekty a jejich výstupy (přesné citace jsou obsaženy v bodě V):

a) *Soupis repertoáru Národního divadla v Praze*

Tento soupis se stal základem pro pozdější databázi *Soupis repertoáru od roku 1883*, která je zaměřena na vlastní umělecké produkce Národního divadla. V rámci tohoto projektu ovšem nejsou skenovány a zpřístupňovány ani restaurovány cedule a údaje na nich nejsou podrobovány přísné verifikaci a doplňovány o informace z dalších pramenů a literatury.

b) *Prozatímní divadlo 1862–1883*

Monografie o Prozatímním divadle obsahuje soupis repertoáru, vycházející z verifikovaných a za pomoci mnoha dalších dobových pramenů a dostupné literatury doplněných údajů divadelních cedulí, zpřístupnění samotných cedulí formou digitalizace a jejich restaurování však neproběhlo (děje se tak až nyní díky projektu Cesta k divadlu).

c) *Zámecké divadlo v Teplicích*

Jde o soupis sbírkového fondu regionálního muzea v Teplicích.

d) *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku*

V tomto výzkumném projektu sloužily divadelní cedule jako jeden z pramenů. Výzkum neřešil problematiku jejich zpracování v jednotlivých sbírkových institucích.

Podobná situace dochování divadelních cedulí je i v zahraničí, kde je zpravidla třeba hledat divadelní cedule jak v muzeích, tak v archivech i knihovnách. Řada zahraničních institucí však už rozpoznala nenahraditelnost historických divadelních cedulí pro zkoumání divadla jako významného fenoménu národní identity a zareagovala na rostoucí zájem badatelů, studentů a kulturní veřejnosti o jejich studium. Iniciativy v oblasti výměny informací a spolupráce na konkrétních projektech zpracování a zpřístupnění cedulí se chopil vídeňský Don Juan Archiv pod vedením Matthiase J. Pernerstorfera. Výsledkem jejich práce je prozatím dvoudílná publikace *Theater – Zettel – Sammlungen*.

Na několika projektech zpracování a zpřístupnění divadelních cedulí už se pracuje, případ od případu se však liší způsob zpracování i prezentace:

1. **prostá prezentace bez verifikace (informace je třeba ověřovat v dalších pramenech):**

- (projekt vídeňské Österreichische Nationalbibliothek *Austrian Newspapers Online* – ANNO)
- Stadtarchiv Ulm (přepis nejzákladnějších údajů, anotace)

2. Zpřístupnění cedulí formou databáze:

- projekt *Theaterzettel online* – cedule vídeňských divadel ze sbírky *Österreichisches Theatermuseum a Österreichische Nationalbibliothek*
- Düsseldorf Theaterzettel
- Würzburger Theaterzettel

3. zařazení divadelních cedulí do rámce výzkumu kultury města

- *Theater und Musik in Weimar*

Všechny jmenované zahraniční projekty, které pracují s obsahem divadelních cedulí a importují informace do databází, se důsledně drží znění předlohy. Originálním řešením naší metodiky je naopak ověření a doplnění informačního obsahu cedulí dle příslušných dobových pramenů a literatury. Pomocí tzv. svodné karty inscenace, kterou metodika podrobně popisuje, je umožněno sledovat a zachytit verifikační výzkumný proces včetně odkazů na použité zdroje. Veřejná specializovaná databáze pak uživatelům zpřístupní nejen originální obrazovou podobu divadelní cedule, ale i informace, které odpovídají nejnovějšímu stavu poznání historie divadla.

IV Popis uplatnění metodiky a informace, pro koho je určena

V České republice bylo doposud v rámci projektu Cesta k divadlu prozkoumáno 160 institucí v českých a moravských zemích, v jejichž fondech bylo možno předpokládat divadelní cedule. Objem vyhledaných cedulí celkově dosáhl cca 65 000 předmětů (do tohoto počtu nejsou zahrnuty cedule Národního muzea, Moravského zemského muzea a Archivu Národního divadla, v nichž výzkum již probíhá). Přesný popis situace obsahuje specializovaná mapa:

www.divadelnicedule.cz

Navrhovaná metodika je tedy potenciálním konkrétním návodem pro uchování a zpřístupnění divadelních cedulí v desítkách muzeí, knihoven, archivů, divadel, popřípadě v soukromých sbírkách. Informace z nich, kterými by byla naplněna specializovaná veřejná databáze, by pak sloužily tuzemským i zahraničním badatelům – zejména teatrologům a studentům divadelní a literární vědy, ale i četným zájemcům o umělecké osudy předků atd.

Metodika bude volně přístupná na stránkách Národního muzea a v Národním úložišti šedé literatury a rozeslána do příslušných sbírkových institucí.

V Seznam použité související literatury

ALBERTOVÁ, Helena. The Collection of Theatre Posters at the Institute of Arts - Theatre Institute in Prague. In *Theater – Zettel – Sammlungen II. Bestände, Erschließung, Forschung*. Ed. Matthias J. Pernerstorfer. Wien: Hollitzer Wissenschaftsverlag, 2015, s. 201–226 (Bibliographica 2)

BUCHNER, Alexandr. *Cedule kočovných divadelních společností v Čechách a na Moravě*. Praha: Divadelní ústav a Národní muzeum, 1968

DOKOUPIL, Vladislav. *Soupis brněnských tisků. Staré tisky do roku 1800*, Brno, Státní vědecká knihovna Brno, 1978

HAVLÍČKOVÁ, Margita. Brněnské německé profesionální divadlo ve sbírkách Moravského zemského muzea. In: *Ztracené kontexty – Verlorener Kontext*. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Rakouský ústav pro východní a jihovýchodní Evropu, odbočka Brno, 2004, s. 152–159

HAVLÍČKOVÁ, Margita. Brněnské divadelní cedule. In: *A vůbec... Utajený sborník Mileně Flodrové k 75. narozeninám*. Brno, Archiv města Brna, 2010, s. 232–247

HAVLÍČKOVÁ, Margita – PRACNÁ, Sylva – ŠTEFANIDES, Jiří. *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku I-III*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011–2014

HAVLÍČKOVÁ, Margita. Die Affichen des deutschen Theaters in Brünn. In *Theater – Zettel – Sammlungen II. Bestände, Erschließung, Forschung*. Ed. Matthias J. Pernerstorfer. Wien: Hollitzer Wissenschaftsverlag, 2015, s. 201–226 (Bibliographica 2)

LAISKE, Miroslav. *Pražská dramaturgie I, II*, Praha 1974

MICHLOVÁ, Jana. *Zámecké divadlo v Teplicích*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2008 (druhé, upravené vydání 2014).

SKÁLA, Antonín. Prameny k dějinám divadelní Moravy. In: *Časopis Moravského muzea, Série A, Vědy společenské, 2*, 1952, s. 406–414

Soupis repertoáru Národního divadla v Praze 1881–1983 I-III. Ed. Hana Konečná. Praha: Národní divadlo, 1983

Soupis repertoáru Národního divadla v Praze 1983–1993 IV. Ed. Zdena Benešová. Praha: Národní divadlo, 1993

STEINER, Eduard. *Die Brünnner und ihr Stadttheater. Ein Stück deutscher Theatergeschichte*. Brünnner Heimatbote – Leimen / Heidelberg 1964

ŠTĚPÁN, Václav – TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. *Prozatímní divadlo 1862-1883. I – II*. Praha: Academia – Národní divadlo, 2006

Theater – Zettel – Sammlungen: Erschliessung, Digitalisierung, Forschung. Ed. Matthias J. Pernerstorfer. Wien: Hollitzer Wissenschaftsverlag, 2012

Theater – Zettel – Sammlungen II: Bestände, Erschließung, Forschung. Ed. Matthias J. Pernerstorfer. Wien: Hollitzer Wissenschaftsverlag, 2015

TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. Die Theaterzettelsammlung in der Theaterabteilung des Nationalmuseums in Prag. In *Theater – Zettel – Sammlungen II. Bestände, Erschließung, Forschung*. Ed. Matthias J. Pernerstorfer. Wien: Hollitzer Wissenschaftsverlag, 2015, s. 227–238 (Bibliographica 2)

TURNOVSKÝ, Evžen. Výmluvnost plakátů. In: *Český divadelní plakát na přelomu 19. a 20. století*. Katalog výstavy uspořádané Divadelním ústavem 1973, Praha, Divadelní ústav 1973, nestr.

Online zdroje:

<http://archiv.narodni-divadlo.cz>

<http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=taw>

<http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wtz>

http://www.ulm.de/sixcms/media.php/29/G3_1670-1899.pdf

<http://www.theaterzettel.at/datenbank>

<http://digital.ub.uni-duesseldorf.de/theaterzettel>

<http://theaterzettel.franconica.uni-wuerzburg.de>

<http://www.urmel-dl.de/Projekte/TheaterzettelWeimar>

www.esbirky.cz

VI Seznam publikací, které předcházejí metodice

Všechny studie vznikly za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci projektu Cesta k divadlu. Vývoj metodiky a specifických nástrojů pro uchování, exploataci a zpřístupnění historických divadelních cedulí se zvláštním zřetelem ke sbírkovým fondům Národního muzea v Praze a Moravského zemského muzea v Brně, podpořeného Programem aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II), č. DG16P02B008 (2016–2020).

LUDVOVÁ, Jitka. K dění ve Stavovském divadle v letech 1801-1806. *Divadelní revue* 27, č. 2, s. 93-109

TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. Unikáty sbírky cedulí a plakátů Divadelního oddělení Národního muzea. *Časopis Národního muzea (řada historická)* 186, 2017, č. 1-2, s. 55-66

BLECHA, Jaroslav. Sbírka divadelních cedulí a plakátů v Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea. *Acta Mus. Moraviae, Sci. soc., CII: 2*, 2017, s. 163-172

POSPÍŠIL, Milan: Bedřich Smetana a Riegrova rodina. *Hudební věda* 54, 2017, č. 2, s. 179-200

POSPÍŠIL, Milan: Opera Švýcarská rodina. Historie libreta a pražská provedení. *Divadelní revue* 29, 2018, č. 1, s. 18-51

JACKOVÁ, Magdaléna – JAKUBCOVÁ, Alena – LUDVOVÁ, Jitka – TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. Poklady v pozůstalosti Jana Vondráčka. *Divadelní revue* 29, 2018, č. 2, s. 45-66

ŠTĚPÁN, Václav – TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. Život inscenace. *Časopis Národního muzea (řada historická)* 188, 2019, č. 1-2, probíhá redakce

OHLÍDALOVÁ, Martina – TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. Záchrana ohroženého fondu unikátních divadelních cedulí – projekt Cesta k divadlu. *Muzeum: Muzejní a vlastivědná práce*, probíhá redakce

VII Oponenti metodiky:

prof. PhDr. **Miroslav Plešák**

Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění v Brně, Katedra režie a dramaturgie

doc. MgA. **David Drozd**, Ph.D.

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Katedra divadelních studií

Oponentské posudky neobsahovaly žádné připomínky, které by bylo třeba do metodiky či průvodní zprávy promítnout.